

הסלע ידרדר ממילא

מאת שי לויץ

סיפורים בלתי רצוניים. מאת אורלי קסטלי
בלום, זמורה, ביתן, 1993, 119 עמודים

מי שמאמין ביציבות של כל דבר שבעולם, חוץ מחוסר היציבות עצמו, לא יאזכר את הספר הזה. אורלי קסטלי-בלום היא סופרת מעולה, וספרה הקודם, "דולי סיטי", הוא ספר מרתק, מגובש וחכם. משום כך, אחד הדברים המציקים בקובץ סיפוריה האחרון, "סיפורים בלתי רצוניים", הוא היכולת הגדולה של כל סיפור כמעט להשאיר אחריו תחושה עזה של ריקנות.

אילו היה מרובר בסיפור אחד או שניים, לא היה הדבר מעורר תמיהה. אבל כאשר רוב הסיפורים (חוץ מאחד או שניים) מעוררים את אותה הרגשה, אין ספק שיש כאן אמירה מכוונת - או מגרעת עקבית. מה מסתתר מאחורי העמימות, המשתקת כמעט, של הספר? פורש? הכוונה איננה לשיחוק כמובן של שעמום. כתיבתה של קסטלי-בלום קולחת ועצבנית כל כך שאיננה יכולה להיות משעממת. הכוונה לשיחוק כמובן של העדר תשוקה, או, עד כמה שהרבר יישמע בנאלי - העדר יופי.

כשיש עשר הסיפורים הקצרים מאוד, הכתובים כווריאציות על נושא אחד פחות או יותר, מצליחה קסטלי-בלום להוכיח את האני מאמין העיקרי שלה: החיים הם לא פיקציה, אך אין פירושו של דבר שלא צריך לארוץ צידנית. כלומר, עצם החיפוש אחר משמעות ולא רווקא מציאתה, הוא העיקר. אלבר קאמי אמר: כשמחפשים משמעות ונתקלים בשקט של העיר'לם, זה האבסורד. מצד זה, "סיפורים לא רצוניים" הם סיפורי אבסורד.

בסיפור "האשה שהעריפה לחפש אוכל", למשל, "היתה מלחמה, ולא רק שהיתה מלחמה, היתה בצורת, וגם מכת ארבה, וכמה מגיפות, בקיצור אנשים אכלו אותה". מתוך היובש הזה יוצאת אשה שמנה לחפש משהו שישביע את רעבונה, משהו שימלא אותה. מאז החלה המלחמה, אכלה האשה רק "פיקציות יבשים עם טעם של ורא של ציפורים". אף עלפי שהגיבורה יודעת היכן תוכל למצוא מזון, היא איננה בטוחה אם "היה לה בכלל כוח" להגיע לשם. גם כשידועים אידך להשביע את הרעב, לא תמיד מוצאים את האנרגיה לעשות זאת.

אחרי שכל ניסיונותיה עולים בתוהו ניגשת האשה לבגן האכזבות, "אבל הפקידים אמרו לה שתזייני, אין לה כלום בחשבון, רק שני חרובים ורעץ". מאוכזבת, היא לוקחת את שני החרובים והולכת. היא ממשיכה לחפש מזון מתוך השלמה עם המצב, כי כל עוד המלחמה נמשכת "צריך להילחם, ולאכול את החרב, אפילו שזה מגעיל ובכלל לא משיביע". בחיפוש אחד משהו מזין, נתקלים רק ביובש, ארבה וחמצצים. זהו האבי סורד בעולם אבסורדי: שום דבר אינו חשוב ריו להילחם עם עליו. ובכל זאת החרובים והולכת. בעיקר מבח האנרגיה. אין צורך לחקות את סיופוס ולגלגל את הסלע במעלה ההר, שהרי ממילא הוא ידרדר בחזרה. הצרה היא שאין אלטרנטיבות, חוץ מהתאבדות, והתאבדות אינה אופציה בעולם האבסורדי של קסטלי-בלום.

גם נופש בטבריה אינו מסוגל לפתור סוגיות קיד מיות כאלה. בסיפור "כשהכניתי חלקה כמו ראי אך אפשר להיות עצבני" יוצא המספר העצבני לטבריה: "חברים אמרו לי: טע לטבריה, תמרח על עצמך בוז. אז גרבר". קולות רבים מתנגשים לו בתוך ראשו, והוא אינו מצליח למצוא שלושה. הוא צף במים, מנסה להיגזע: "עליך לחבב את עצמך. עליך להיות יותר אוניקסטיורי... תפריד בין חוץ לפנים. תראה את הפנים", אומר בתוכו קול של מנחה למדענות עצמית. הוא יודע שהכל בנמצא בתוכו, אך למרות קביעתו הכמעט אפאתית, "איזה בן אדם מורכב אני", אין הוא מצליח לעשות הרבה נגד הנוורוזה עד שהוא פוגש בסוכנת הרופא הרגעה 'פנית'. היא מנסה לפתור את בעיותי, ורואה מנסה להשליך אותה. מה הסירה אל מימי

הכנרת. ההתנגדות לשלוה חזקה כנראה בלבו של המספר הרבה יותר מהחיפוש אחריה. גם כאשר הוא מוצא את השלוה, היא נראית לו נלעגת ובוויה.

בסיפור "האשה שילדה תאומים ועשתה בושת" מתארת חוויית הלידה הלידה חסר משמעות. לבעלה המבקש להיכנס לחדר הלידה אומרת הילדת: "לא לכל דבר שמתרחש בעולם צריכה להיות לו גישה". ואחרי שהגידו מרחמה שני בנים אומרת המספרת כמונטגנויות: "היא שמחה נורא, מתנה רמעה, והתחילה להגיש איך תרחם שלה מתכווץ". סוגרים עניין והול' כיס הבית, לעומת זה, כשצריך לקרוא לילדים בשם נאבקת האשה בכל לחוה על השמות בנכודנצ'ר ובס מורבי, ובסופו של דבר נכנעת כסתמיות לרצונו של בעלה. אין תחושה שבאמת רצתה את השמות האלה; מה שהיה חשוב לה הוא לנהל מאבק קטן לשם המאבק. תסתמיות החיים, תסתמיות הכתיבה, וסתמיות הרחם.

לעומת זאת, יש לפעמים מאבק הנראה בעיני מתבונן במחוז חסר סיכוי, והמסתבר ככדאי. כך קורה בסיפור "האשה שכף ידה נתקעה בתיבת הדואר" המתחיל במלים "היתה אשה שחיכתה שנים לאיזה מכתב חשוב. היא לא ידעה ממי, אולי זה בכלל היה צ'ק על סכום די גדול". האשה בחרת לחכות, אף על פי שאישה לא היה חייב לה דבר. היא כמחה לקשר, אף על-פי שלא ברור לה עם מי. הציפייה, ברמות הברדיקה היומית בתיבת הדואר, היא פעולה אקטיווית. והנה יום אחד, בניסיונה לדרות מכתב מן התיבה, נתקעת כף ידה בחריץ. היא מתביישת לבקש עזרה כדי שלא יידעו עד כמה היא מחכה להיגאל מן הברידות הסתמיות של חייה. בכספי מגרי הרודו ומשורר אותה מתיבת הדואר, ובמכתב היא מוצאת "כרטיס טיסה למונטגוידאו וצ'ק של כמה אלפי דולרים". הסיפור מאכזב מאחר שאינו מסתיים באכזבה; כי אנשים המוכנים להכות שבע שנים למכתב, אינם רואים שהמכתב יגיע לבסוף.

מטרים פוליטיים גלויים יכולים להוליד ספרות משעממת. אין כאלה בין סיפוריה של קסטלי-בלום. בסיפור "אמי פה שורל" (בערבית: "אמי בעבודה"), הפותח את הקובץ, יוצאת המספרת לשבת על ספסל העומד על משטח רשא, ומגלה שמתור לדרוך עליהם אבל אסור להרוס אותם, ומגלה מתחת לספסל עריביה זקנה. האשה טוענת שהיא אמה, והמספרת עוברת בלא שהיות לשוחח אתה בערבית. בסיפוריה של קסטלי בלום יש לא מעט "אחרים" (סינזם ויפנים, למשל), אך העריבייה שהיא פוגשת מתחת לספסל היא לא רק "אחר", אלא גם הרבר הקרוב ביותר לאני, בעצם השפה והמנטליות. זו אינה אם במישור הפוליטי בלבד, אלא אם אמיתית, "אחר" "ראני" אחר.

הסיפור החוזם את הקובץ, "עם אורז לא מתוכך חים", מסכם את האמירה המכוונת ומשקף את המגרעת העקבית של הספר: המספרת יודעת שאין מגוון מהגב אליות של היום-יום (עם אורז לא מתוככים) חוץ מפנטסיות על עתיד נטול דאגות בקיבוץ בית השיטה, למשל. "דציני להשיג ויזה לבית השיטה כי לא רציתי לעבוד כל כך בפרך במטבח", אומרת האשה, שהיא כמ קרה הזה האשה, ובמקרה הזה המתברת של הספר "דולי סיטי", המאמינה שאולי הספרים שכתבה יכניסו אותה לקיבוץ וגם אי יקבלו אותה בסוף - מה שסביד להניח שלא יקרה - היא יודעת שלא מתוככים עם אורז, דבר שהיא אינה עושה ממילא.

בראיון של קסטלי בלום כאחד העיתונים ספרה ש"בית השיטה מופיע כאידיאל בסיפור הזה". כאן אולי המפתח להבנת תחושת הריקנות שמשאירים הסיפורים, שהרי אפילו האידיאל המצוייר בהם הוא מגוחך, ואין הרגשה אמיתית של כמיהה אליו. ואם "התאווה", הרעב המזון וזה המצב שעליו רוחשת הכתיבה, כמו שאומרת קסטלי בלום, אין כאן מהדברים האלה. זאת השיטה של קסטלי-בלום - לשקף את ראיית העולם שלה גם בתוכו וגם במבנה הסיפורים, והיא עושה זאת להפליא, אך זו גם המגרעת של הסיפורים, כי בשעה שהספרות מנסה לחקות את החיים, היא יכולה רק לזייף.